

A GAZDASÁGBAN NINCS „INGYEN EBÉD“

A közgazdászok jelentős fóruma egybeesett az orosz pénzügyi válság kialakulásával, s annak a nemzetközi pénzpiacra, leginkább a tőzsdei árfolyamokra gyakorolt hatásaival. Talán emiatt is meglepően szerény sajtóvisszhang kísérte. (Az országos belpolitikai napilapokban még hír szintjén sem jelent meg.) Lehet, hogy ez az oka annak is, hogy az új kormány képviselőjében előrejelzett miniszterelnöki, pénzügyminiszteri és gazdasági miniszteri szintű részvétel is elmaradt, némi csalódást okozva a résztvevőknek. A társadalmi-gazdasági felzárkózás stratégiai feladatai címmel került sor augusztus 26-28 között a XXXVI. Közgazdász Vándorgyűlésre Nyíregyházán. A közgazdász társadalom képviselőjében a gazdasági és társadalmi élet különböző területeiről, az ország különböző részeiből mintegy 650 fiatalabb és idősebb szakember vett részt az országos fórumon. Plenáris üléseken és szekciókban folytatott munka keretében zajlott a vita az aktuális, elsősorban gazdaságpolitikai-pénzügyi kérdésekről. A jó hangulatú, régi kapcsolatok ápolására és új kapcsolatok kialakítására egyaránt jó alkalmat nyújtó vándorgyűlés háromnapos munkáját helyenként és időnként parázs vita, de összességében a különböző nézetek konszenzusra törekvése jellemezte.

Gazdaság- és szociálpolitikáról, az Európai Unióhoz történő csatlakozás kapcsán a magyar jogalkotás előtt álló kihívásokról esett szó a vándorgyűlés első napján.

A költségvetési kiadások visszafogására, a tervezett államháztartási hiány és a csúszó leértékelés mértékének betartására helyezte a hangsúlyt előadásában Surányi György, az MNB elnöke, a vándorgyűlés díszelőadója. Véleménye szerint helyes volt a jegybank által az elmúlt években követett út, hiszen az 1998-as év immár sorozatban a negyedik olyan év, amikor az államháztartási hiány a parlament által elfogadottak szerint teljesül. Helytelennek tartaná, ha az új kormány az infláció leszorításának eszközéül a kereslet mesterséges bővítését választaná azt várva, hogy ettől nő a termelés, majd a kínálat is. Szerinte éppen ellenkezőleg: A kínálat bővítése indíthatja el a kedvező trendet. Az infláció leszorítása csak hiteles gazdaságpolitikával érhető el. Ennek pedig feltétele, hogy az ígéreteknek és a várakozásoknak megfelelően alakuljon a csúszó-leértékelés mértéke, az

államháztartási hiány és az infláció növekedése is. A jegybank elnöke óvott a szélsőséges gazdaságpolitikai lépésektől, mert ez olyan piaci kudarcokhoz vezethet, amelyek növelik az inflációcsökkentő politika költségeit. A rendszerváltást követő átalakulásban – emlékeztette a hallgatóságot Surányi – sem a strukturális, sem az intézményi feltételek nem voltak meg tartós antiinflációs politika kialakításához. Nem voltak meg a piacgazdaság feltételei, s rendkívül laza volt a fizetési fegyelem is. A gazdaság 1994-februárjában jutott el a negatív csúcsra, amikor a fogyasztói árindex hónapról hónapra növekedett. A húszszázalékos infláció hatására az ország külső és belső adósságállománya úgy felduzzadt, hogy kiszolgáltatottá vált a külföldi hitelezőkkel és befektetőkkel szemben. Ezért volt szükség a sokak által bírált stabilizációs lépésekre, amikor is a kereslet mérséklése a fogyasztás visszaszorításában valósult meg, a beruházások ösztönzése mellett. A stabilizáció hatása már 1995-től megmutatkozott, a gazdaság növekedésnek indult, s ebben jelentős szerepet játszott a csúszóleértékelés – legalábbis Surányi György véleménye szerint.

A jegybank elnöke szerint a tavalyi 4,4 százalékos gazdasági növekedés után idén öt százalék fölötti GDP-bővülés várható, jövőre pedig ez a szám akár az öt-hat százalékot is elérheti. Az ilyen növekedési pálya nagyobb mozgásteret biztosít a gazdaságpolitika számára.

Sok vád érte az elmúlt években az MNB-t óvatos gazdaságpolitikája miatt. Hasonlóan súlyos bírálatokkal illették, amiért gátolta az oroszországi hitelkihelyezéseket. Ám ezekre rövid időn belül csattanós választ adtak az oroszországi események. Hiába ünnepelték a nyugati elemzők Oroszországot, amiért három év alatt sikerült egyszámjegyre csökkentenie a hiperinflációt. Ez ugyanis irreális árfolyampolitikával, az árkiigazítások elodázásával párosult, s ennek helytelensége utóbb bebizonyosodott. Tehát a szomszédos országoknál tapasztalt egyszámjegű infláció önmagában nem bír értékkel. Magyarország azonban úgy valósította meg az infláció csökkentését, hogy közben a gazdaság lassú ütemben növekedett. Így az ezredfordulóra várhatóan nálunk is egyszámjegyre mérsékelhető az infláció – vélelmezte az előadó.

A munkavállalók jogainak védelmében tervezett intézkedésekről szólt előadásában Pulay Gyula, a Szociális és Családügyi Minisztérium közigazgatási államtitkára. Véleménye szerint e területen jelentős

intézményfejlesztésre van szükség. Nagy kihívásnak nevezte az úgynevezett bekapcsoló jellegű szociálpolitika megvalósítását, az aktív korú munkanélküliek visszairányítását a munkaerőpiacra. Ennek feltételül több munkahely teremtését, az oktatásban a szakmához juttatást, és a munkáltatók aktivitásának fokozódását jelölte meg.

Kulcskérdésnek nevezte a lakossági források bevonását a foglalkoztatáspolitikába, miután a család a szociális ellátás leghatékonyabb formája. Ezért adókedvezményrel és állami támogatással ösztönzik majd a családokat. A tárca ugyanakkor intenzívebb álláskeresésre próbálja rávenni, rákényszeríteni a munkanélkülieket.

EU-konformmá válik a magyar jogalkotás 2005-re - jelentette ki előadásában Sárközy Tamás, a Magyar Jogász Egylet elnöke. Véleménye szerint két jelentős jogalkotói feladatot kell elvégezni a következő négy évben: az ingatlanjog átfogó reformját és a kereskedelem szabályozását. Megítélése szerint a legalapvetőbb gazdasági szabályozók irányelvei már megfelelnek az európai normáknak. Felhívta a figyelmet azonban arra, hogy komoly jogharmonizációs stratégiát kell kidolgozni. Ehhez nélkülözhetetlen a gazdasági hangsúlyok megfogalmazása. Fontosnak tartotta a normális érdekegyeztetés visszahozását a jogszabályalkotás folyamatába. Hangsúlyozta, hogy a jelenleginél sokkal nagyobb gondot kellene fordítani a jogalkalmazásra - az ügyészi és bírói munkára -, valamint a közigazgatás színvonalának emelésére.

Nagy érdeklődés kísérte a vándorgyűlés második napján a szekcióüléseken elhangzott előadásokat. A hat szekcióban folytatott vita során a legnagyobb figyelem a gazdaságpolitikai és a pénzügyi témákkal foglalkozó szekciók témáira irányult. Élénk érdeklődést váltottak ki a vállalkozásokkal, a mezőgazdasággal és a regionális kérdésekkel - önkormányzati finanszírozással - kapcsolatos előadások is. Új szint jelentett a palettán a kommunikáció és a közlekedés kérdésével foglalkozó önálló szekció előadássorozata.

A vándorgyűlés harmadik napján a szekcióelnökök foglalták össze a szekciókban folytatott munka tapasztalatait.

A gazdaságpolitikai szekció munkájával kapcsolatban Békesi László volt pénzügyminiszter arra a szomorú

morális következtetésre jutott - utalva ezzel a szekcióban felparázsló nézetkülönbségekre -, hogy 1998 nyarán Magyarországon még nem létezik előítéletektől, elfogultságtól és pillanatnyi érdekektől mentes objektív szakmai vita. A kibékíthetetlen felfogásbeli és nézetkülönbséget hordozó két végletes nézet lehetséges mottóit az alábbiak szerint fogalmazta meg:

- „a magyar gazdaság mindent elérhet, csak akarunk kell“,
- „a gazdaságban nincs ingyen ebéd, minden elérhető eredménynek ára van“.

A legmarkánsabb véleménykülönbséget képviselő előadók az egyik póluson Matolcsy György és Mellár Tamás, a másik póluson Szapáry György, Tétényi Tamás és Vértes András voltak.

Konszenzusközeli eredménnyel zárult a magyar gazdaság állapotának megítélése - folytatta a beszámolót a szekció elnöke. A legfontosabb következtetés szerint: a gazdaság köszöni, jól van, s ha avatatlan kezek vagy kiszámíthatatlan externális hatások nem törnek meg egészséges fejlődési folyamatait, a kedvező fejlődési pálya középtávon folytatható. Alátámasztja ezt a gyorsuló és fenntartható teljesítménybővülés; a finanszírozható, tartósan fenntartható makroegyensúlyi pozíció; a korszerűsödő makro- és mikrostruktúra; a monoton csökkenő infláció; az erősödő integrációs vonások; a javuló esélyek a globalizálódó világ gazdaság fejlődési impulzusainak hatékony kihasználására. (OECD, EU)

A magyar gazdaságpolitikát megalapozó filozófia jellegéről folytatott vita során a szekcióban alapkérdésként vetődött fel: Hol végződik a gazdaságpolitikai célokat megalapozó egészséges optimizmus, és hol kezdődik a gazdasági voluntarizmus - folytatta a beszámolót Békesi László. Tobinnel szólva „vudu-vudu“ gazdaságpolitikai filozófiának nevezte az olyan téves gazdaságpolitikai filozófiát, amely azért sajnos elég intenzíven felmerül gazdaságpolitikai deklarációk szintjén is, mint például: a magyar gazdaság elérhető teljesítménye ötven százalékban adottság, ötven százalékban akarat kérdése: Magyarország huszonöt év alatt felzárkózhat az integrált Európa fejlett országaihoz anélkül, hogy számításba vennék a felzárkózás objektív feltételeit; a magyar érdekek szabják meg a csatlakozási feltételeket az integrált Európának.

Ezzel szemben Magyarország számára csak olyan gazdaságpolitikai alapvetés lehet eredményes - hangsúlyoz-

ta Békesi László –, amelyben a versenyképesség és a hatékonyság javítása, valamint az infrastruktúra és a humánbefektetések állami menedzselése a modern gazdaságpolitikai elveket valló mainstreamnek is szerves alkotórésze. Ennek a filozófiának a jegyében a következő évek gazdaságpolitikájának alapelemei: beruházás- és exportvezérelt növekedés; a végső fogyasztás fokozatos, de a bruttó nemzeti termék növekedésénél szerényebb ütemű növelése; a makroegyensúlyi pozíció megőrzése, a gazdaság teljesítőképességének növelése; az infláció csökkentése; az EU-integráció feltételeinek folyamatos megteremtése (például maastrichti követelmények); a strukturális reformok folytatása a versenyszférában és az államháztartás területén egyaránt. A gazdaságpolitikában rendkívül fontos szerepe van a stabilitásnak, a kiszámíthatóságnak, és a hitelességnek.

A jóléti állam koncepcióját a globalizált világgazdaságban egyetlen nemzeti gazdaságpolitika sem csempészheti vissza. A gazdaságpolitikai paradigmaváltás tartalma ettől eltér – hangsúlyozta a szekcióvezető.

A gazdaságpolitika formálásának 1998-as peremfeltételeiről szólva megállapította, hogy nincs belső okokon alapuló gazdasági válság, a gazdaságpolitika mozgásteret nő. A magyar gazdaság nyitott, és szervesen kapcsolódik a globalizálódó világgazdasághoz, mindenekelőtt az Európai Unióhoz. A nyitott, versenyvezérelte tőkepiacon ugrásszerűen megnőtt az arbitrázs szerepe. A tőzsde gyorsan és időnként szélsőségesen jutalmaz, illetve büntet.

Az előadó összefoglalójában beszélt a konjunktúrapolitika eszközeiről, a fiskális, monetáris, és jövedelempolitika szerepéről. Eszerint csökken a fiskális politika mozgásteret. Csökkenő infláció mellett szűkül a költségvetési újraelosztás szerepe és hatása. Előterbe kerülnek a többéves költségvetés tervezésének és követelményének legfontosabb elemei (ilyen például az adótörvények stabilitása). Az államháztartásban nő a regionalitás, a szubszidiaritás és a decentralizáció szerepe. Féloldalas lesz a jövőben a monetáris politika mozgásteret. Hat a megtakarításokra, az inflációra, de korlátozottan hat a beruházásokra és az egyensúlyra. Rövid távon azonban a legfontosabb és leghatékonyabb gazdaságpolitikai eszköz. Hatása csak akkor pozitív, ha összhang van a gazdaságpolitika különböző elemei, a monetáris, a fiskális és a jövedelempolitikai eszközök

céljai és hatásai között. A jövedelempolitika kapcsán megemlítette, hogy Magyarországon jelenleg nem működik a korporatív bérmegállapodások rendszere. A szociális partnerek (kormány, munkáltatók és munkavállalók) közötti ésszerű, önkorlátozáson alapuló nominális bérmegállapodásokra pedig a gazdaság versenyképességének javítása, az egyensúly megőrzése és az infláció csökkentése érdekében egyaránt nagy szükség lenne.

A szekciónak a vándorgyűlés számára megfogalmazott legfontosabb üzenete: hogy Magyarországon a jó gazdaságpolitika alapja az lehet, hogy a döntéshozók és a gazdaság szereplői a javuló feltételeket, a növekvő mozgásteret és elosztható jövedelmeket elsősorban strukturális reformokra, modernizációs célokra, ne pedig konjunktúrapolitikai célokra használják fel.

A pénzhez való viszonyunk olyan, mint szegény Billie boy viszonya volt Monica Levinskyhez – kezdte nem kis derűtséget keltve a pénzügyi szekció munkájának összefoglalóját dr. Asztalos László elnök. Jó néhány évvel az események után ugyanis csak rájövünk, hogy mi a nem megfelelő viszony – de ebből még nem következik az, hogy ezután csak megfelelő viszonyunk lesz... legalábbis a pénzhez. Ez a kettősség vonult végig a szekció munkáján is. A múltira vonatkozóan már sok mindent látunk, értünk, ám ebből még nem tudni, mi következik ezután – folytatta beszámolóját az elnök. Mert az előrejelző-képességünk sajnos meggyengült. A szekció fő üzenete, hogy nemzetközileg és belgazdaságilag, illetve gazdaságpolitikailag olyan intézményi és lélektani feltételek alakultak ki, amelyek miatt egyértelműen és nagymértékben felerősödtek a magyar pénzügypolitika stabilitását veszélyeztető tényezők. A szekció munkáját szintén nagy érdeklődés kísérte. A szekcióelnök névszerint említve számolt be néhány előadó nagy figyelmet keltő előadásáról. Lőrinczné Istvánffy Hajna az EU-tagság magyar pénzügypolitikára gyakorolt hatásáról szólva megállapította, hogy ez nem egyszerűen „ugrás a sötétbe”, hanem „duplaszaltó a sötétbe”. Javaslatára szerint is két területen kell a kormánynak fokozottan szerepet vállalnia: az infrastruktúra és a humántőke beruházásokban. Nyíri Iván előadásából kiemelte, hogy az orosz válság ellenére sem kérdés, hogy hazánkban ott kell lenni az orosz piacon. Pitti Zoltán a vállalkozókat elemezte ágazati, területi és nagyságrendi szempontból. Nálunk e területen az osztódás, nem az inkább kívánatos koncentráció a fő tendencia. (Az átlagos vállalati létszám nyolc fő, csökkenő mértékű.) Javaslatára, hogy a szabályozás ne

büntesse a cégek összeolvadását, ne veszítsék el ezáltal a kapott kedvezményeket. Veszélyesnek tartotta a tőke-jövedelmek adóztatásának gondolatát. Közismert mondással támasztotta alá érvelését: „előbb etetni kell a birkát, s csak utána nyírni“.

A közhiedelemmel ellentétben „alulbankolt“ a magyar gazdaság – bizonyította állítását számokkal is Pulai Miklós. A jövőben még nagyobb igény várható a vállalkozók és a lakosság részéről a bankokkal szemben, azaz a „bankolás fokozódása“ várható. S hogy mi dönt a bankok közötti élesedő versenyben? Szerinte nem az épület, nem a számítógépközpont, hanem az, hogy milyen a menedzsment. Tehát a csapatépítés, a humántőke minősége lesz a meghatározó.

Volt-e antiinflációs politika a közelmúltban hazánkban, vagy sem? - erről beszélt nagy érdeklődéssel kísért előadásában Petschnig Mária Zita. Véleménye szerint mára megtanultunk együtt élni a kétszámjegyű inflációval, és nehezen is válunk tőle. Érdekes állítása alapján a Bokros-csomag árpolitikája egy el-, illetve lefojtott inflációs feszültségnek csak az elkerülhetetlen „kisütése“ volt. A hosszú távú árfeszítő tényezők közül négyet emelt ki: a föld árának EU-szinthez való harmonizációját, a szolgáltatások további piacosítását, a környezetvédelem valós költségeinek beépülését a termelési költségek közé, valamint a relatív bérek korrekcióját + az abból adódó pótlólagos fogyasztást a felső jövedelmi rétegekben.

Három tematikus blokkban zajlott a vállalkozásokkal foglalkozó szekció munkája – kezdte beszámolóját dr. Török Ádám. Az elsőnek a témája a vállalati siker mint vezetéstudományi és vállalatgazdaságtani kategória volt. Itt az előadók néhány új szakirodalmi eredményről számoltak be: Angyal Ádám általában véve a vállalati siker fogalmát, a vállalati teljesítmény megítélésének szempontjait ismertette. Hoványi Gábor a vállalatvezetés legújabb tudományos koncepciót tekintette át. Megvilágította a vállalati átszervezés, (reorganisation) és az átkonstruálás (reengineering), valamint a vállalat sorsát és tőkepiaci értékét alakító szélesebb kapcsolatrendszer (stockholders), illetve a szűkebb tulajdonosi kör (shareholders) közötti fogalmi és tartalmi különbségeket. Dobák Miklós a magyar vállalatok tanulási képességét elemezte egy szélesebb körű vállalati felmérés alapján. Konklúziója szerint a kétfajta (egykörös, kétkörös) tanulási modell közül a magyar vállalatok még inkább az

előbbit választják. Az egykörös modell alkalmazása során a vállalat a külvilág jelzéseire csak rövid távon reagál, és nem változtat stratégiát. Kívánatosabb lenne a kétkörös modell alkalmazása, amelynek során a vállalati reakció rövid és hosszú távú lépéseknek az optimálishoz a lehető legközelebb álló kombinációját jelentené.

A második blokkban a vállalati válságból való kilábalás és a sikeres céggé válás stratégiáját bemutató esettanulmányokat ismertettek a szekció előadói. A kormányzat és az érdekképviseleti szervezetek vállalkozásokat segítő munkájáról, további feladatairól esett szó a harmadik blokk előadásaiban. A szekcióvezető az egészséges vállalkozási környezet kibontakozásának jeleként értékelte a szekció iránt megnyilvánuló érdeklődést, az évtized első szakaszához viszonyítottan a vállalkozók jobb hangulatát, növekvő tetterekészségét.

Új színfoltja volt a vándorgyűlésnek a kommunikációval foglalkozó szekció – kezdte összefoglalóját Gubcsi Lajos elnök. Előadói a bankprofik világától (Bod Péter Ákos, Iványi György) a legnagyobb elektronikai multik (IBM, Ericsson) vezetőin túl a hazai véleményformálás ismert képviselőiig terjedtek. A leginkább érdekes témák egyike volt az országimázs. Mit tegyünk, hogy elszakadhassunk a kelet-eurázsiai átoktól, hiszen mi csak „véletlenül“ kerültünk oda néhány évtizedre. A magyar elitnek óriási a felelőssége a külső országkép alakításában. A kommunikációval foglalkozókat talán mindenki másnál jobban érdekli és érinti a globalizáció, hiszen az általuk képviselt hármas egységben (információtechnológia + média + pénz) egyben a globalizálódás, az információs forradalom fő hordozója is. A globalizáció olyan, mint a gravitáció: jön és ott van, és kész, nem lehet kitérni előle. A reál épülő társadalomnak egyaránt nyújt gigantikus lehetőségeket, és még nem is sejtett veszélyeket. Az üzleti érdek fejleszti a kommunikációt. Az info-kommunikáció, a vezeték nélküli vállalat, kereskedelem, otthoni munka mellett további fogalmak vonulnak be életünkbe: a teledemokrácia, az info-vagyon, telematikai forradalom. Az emberek és nemzetek közötti hagyományos kommunikáció primátusát felváltja – éspedig autoriter módon – a multik közötti üvegnyalábos és műholdas kommunikáció elsődlegessége.

A vándorgyűlés harmadik napjának plenáris ülésén László Csaba, a Pénzügyminisztérium közigazgatási államtitkára beszélt a kormány gazdaságpolitikai céljairól.

A jövő évi költségvetést illetően a legfontosabb kérdésben már döntött a kormány: az államháztartási hiány nem haladhatja meg a négyszázalékos mértéket – mondta. Az idei évre tervezett költségvetési deficit 4,9 százalék volt, de a jelenlegi számok azt mutatják, hogy 4,5 százalék, vagy inkább az alatti lesz. Óriásiak az igények a költségvetés kiadásaival szemben, rengeteg új követelési ötlettel találkozunk, csakúgy mint a korábbi években a büdzsé kialakításának időszakában. De a parlamenti vitát követően várhatóan kialakul az elfogadható mérték, – hangsúlyozta az előadó. A kormány által megjelölt gazdaságpolitikai cél, hogy az életszínvonal közép- és hosszú távú növekedéséhez tartós gazdasági növekedést kell biztosítani. Ennek feltételei megvannak, és továbbra is csak beruházás-, valamint exportvezérelt növekedésről lehet szó. Az államtitkár is azon a véleményen volt, hogy a növekedés elérésében a versenyképesség javulása és az uniós csatlakozás folyamata lesz a meghatározó. Az

adósságállományról és az inflációról úgy vélekedett, hogy az idén a GDP-hez viszonyítva hatvan százalék alatti lehet az adósság mértéke, ami megfelel az európai uniós követelményeknek. Jövőre ez az adat 55 százalék körüli lehet, három-négy éven belül pedig akár ötven százalék alá is kerülhet, ami megnöveli a gazdaságpolitika mozgásterét. Az infláció szintén kedvezően alakul, 14-15 százalék körül lesz – erősítette meg a jegybank elnök által elmondottakat előadásában László Csaba államtitkár.

Hasznosnak, érdekesnek, és továbbgondolásra alkalmas felvetések színterének nevezte a közgazdászok e jelentős fórumának XXXVI. ülését Veress József, a Magyar Közgazdasági Társaság elnöke. Óvta a közgazdászokat a szélsőséges nézetektől, az itt-ott felvillanó túlságosan is leegyszerűsített vagy másolt felfogásoktól.

Urbin Margit

Ez az étel rendkívül hízlal, de ha az árára gondolok, rögtön elmegy az étvágyam.

